

Lektira, književnost i stvaralaštvo u nižim razredima osnovne škole

---

Kralj, Melani

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:774880>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-31**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Melani Kralj

**LEKTIRA, KNJIŽEVNOST I STVARALAŠTVO U NIŽIM
RAZREDIMA OSNOVNE ŠKOLE**

Diplomski rad

Čakovec, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Melani Kralj

**LEKTIRA, KNJIŽEVNOST I STVARALAŠTVO U NIŽIM
RAZREDIMA OSNOVNE ŠKOLE**

Diplomski rad

Mentor rada:

prof. dr. sc. Tamara Turza-Bogdan

Čakovec, 2022.

Zahvala

Veliku zahvalnost dugujem mentorici prof. dr. sc. Tamari Turza-Bogdan koja je svojim trudom, savjetima, vremenom i strpljenjem doprinijela boljoj i kvalitetnijoj izradi ovog diplomskog rada.

Hvala OŠ Ivana Gorana Kovačića sv. Juraj na Bregu u Pleškovcu i učiteljici Sonji Rodinger, koji su mi otvorili vrata škole i omogućili održavanje sata lektire u 3. razredu.

Također, zahvaljujem svim svojim kolegama, kolegicama, rodbini i dečku Kristijanu, koji su bili uz mene i uz koje je moj put studiranja bio lakši.

Posebnu zahvalnost iskazujem svojim roditeljima, Saniji i Marijanu i sestri Natali koji su me uvijek podržavali, pomagali mi, stajali uz mene i vodili me kroz put ispunjenja mojih dječjih snova.

Veliko HVALA svima!

Sadržaj:

Uvod.....	1
1. Važnost čitanja	2
1.1. Dijete kao čitatelj	3
1.2. Razvijanje čitateljskih navika učenika.....	4
1.3. Pomoć roditelja u učenju čitanja	5
2. Nastavno područje Književnost i stvaralaštvo	6
2.1. Književnost u nižim razredima osnovne škole	7
2.2. Dječja književnost	7
2.3. Vrste dječje književnosti	8
2.4. Prilagođenost dječje književnosti dječjoj dobi	9
3. Lektira	10
3.1. Lektira u nastavi	11
3.2. Struktura nastavnog sata lektire	13
3.3. Izbor lektire	14
3.4. Lektira i stvaralaštvo.....	14
4. Metodički pristup lektiri.....	16
4.1. Otvoreni metodički sustav u nastavi književnosti u nižim razredima osnovne škole .	16
4.2. Stvaralački zadaci nastavnog sata lektire	18
4.3. Važnost stvaralačkih zadataka nastavnog sata lektire	19
4.4. Kreativnost učenika kod stvaralačkih zadataka na satu lektire	19
4.5. Problematika današnje lektire.....	20
5. Istraživanje	20
5.1. Primjer metodičkog pristupa lektiri u 3. razredu osnovne škole – Petar Pan	21
5.2. Analiza nastavnog sata i rasprava	22
5.3. Zaključak istraživanja	29
6. Zaključak	31
Popis literature:	32

Tablica slika:

Slika 1. <i>Primjer stvaralačkih zadataka</i>	18
Slika 2. <i>Slaganje slagalica</i>	22
Slika 3. <i>Prikaz gotovih slagalica</i>	23
Slika 4. <i>Prikaz prva tri slajda PowerPoint prezentacije</i>	24
Slika 5. <i>Primjer riješenog nastavnog listića</i>	25
Slika 6. <i>Analiza nastavnog listića putem PowerPoint prezentacije</i>	25
Slika 7. <i>Pisanje sastavaka</i>	27
Slika 8. <i>Čitanje učeničkih sastavaka</i>	28
Slika 9. <i>Izvođenje dramatizacije</i>	29

Sažetak

U nižim razredima osnovne škole lektira, književnost i stvaralaštvo osnovni su dijelovi nastave hrvatskoga jezika. U ovom diplomskom radu opisuje se sustav lektire, književnosti, odnosno dječje književnosti i stvaralaštvo, odnosno stvaralački zadaci na nastavi hrvatskoga jezika. Učenici od 1. do 4. razreda osnovne škole redovito se susreću s lektirnim djelima te se ovaj diplomski rad bavi ponajviše opisom lektirnih satova, strukturom nastavnog sata lektire i kreativnošću učenika. Međutim, kako bi sat lektire bio uspješan potrebno je poći od važnosti čitanja i razvijanje čitateljskih navika kod učenika ove dobne skupine, o čemu se posvećujem u prvom djelu ovog diplomskog rada. Nadalje, lektira je sastavni dio književnosti, stoga će biti riječi o književnosti te njejoj prilagođenosti dječjoj dobi. Stvaralački zadaci koji potiču kreativnost učenika ovise o znanju i sposobnostima učitelja. U svrhu ovog diplomskog rada održala sam blok sat lektire *Petar Pan* autora James Matthew Barrieja. Iskustva i znanja koja sam stekla bit će prikazana na kraju ovog diplomskog rada, u istraživačkom dijelu rada. Također ću iznijeti svoje ciljeve i iskustva te prikazati učeničke radove.

Ključne riječi: osnovna škola, lektira, književnost, dječja književnost, stvaralački zadaci, čitanje

Summary

In the lower grades of primary school, reading, literature and creativity are the basic parts of teaching the Croatian language. This diploma thesis describes the system of reading, literature, relatively children's literature and creativity for creative tasks in Croatian language teaching. Pupils from 1st to 4th grade of primary school regularly encounter reading works, and this thesis deals mainly with the description of reading lessons, the structure of the reading lesson and students' creativity. However, in order for a reading lesson to be successful, it is necessary to start from the importance of reading and developing reading habits in pupils of this age group, which I discuss in the first part of this thesis. Furthermore, reading is an integral part of literature, so we will talk about literature and its adaptation to children's age. Creative tasks that encourage student creativity depend on the knowledge and abilities of the teacher. For the purpose of this dissertation, I held a block class of *Peter Pan* reading by James Matthew Barrie. The experience and knowledge I have gained will be presented at the end of this thesis, in the research part of the paper. I will also present my goals and experiences and present pupil work.

Keywords: primary school, reading, literature, children's literature, creative tasks, reading

Uvod

U današnje vrijeme sve je veći fokus usmjeren na važnost nastave hrvatskoga jezika. Hrvatski jezik, službeni je jezik u Republici Hrvatskoj te se na hrvatskom jeziku obrazuju svi učenici koji polaze školu u Hrvatskoj. Prema *Kurikulumu* (2019), nastava hrvatskoga jezika obuhvaća tri nastavna područja: Hrvatski jezik i komunikacija, Književnost i stvaralaštvo, Kultura i mediji. Svako od navedenog nastavnog područja podjednako je važno za stjecanje znanja i usvajanja vještina koja su potrebna svakome učeniku. Pomoću hrvatskoga jezika učenici usvajaju znanje o samom jeziku i osposobljava ih se za komunikaciju i izražavanje na hrvatskome standardnome jeziku. Nadalje, omogućuje primanje, razumijevanje i stvaranje različitih govornih i pisanih tekstova, odnosno stvaranje čitalačke, medijske i informacijske pismenosti. Jezik je sredstvo sporazumijevanja svakoga učenika. Vještine slušanja, govorenja, čitanja i pisanja su međudjelovanja koja mu omogućuju djelovanje u osobnom i društvenom svijetu. (*Kurikulum*, 2019) Sve što učenik nauči na nastavi hrvatskoga jezika, pomaže mu ne samo u svim ostalim predmetima u osnovnoj i srednjoj školi, već i u svim budućim zanimanjima koja ga u budućnosti čekaju. Bez osnovnog znanja hrvatskoga jezika u školi, učenik ne može napredovati niti doći do svog cilja u životu. Svako od prethodno navedenih nastavnih područja hrvatskoga jezika (Hrvatski jezik i komunikacija, Književnost i stvaralaštvo, Kultura i mediji) pridonosi ostvarenju temeljnog nastavnog cilja, a to je osposobljavanje učenika za jezičnu komunikaciju. (Gabelica, Težak, 2017)

Nastavno područje Hrvatski jezik i komunikacija omogućuje učeniku stjecanje vještine komunikacije i suradnje s drugima u različitim komunikacijskim situacijama. Na temelju prethodno stečenog znanja omogućuje učenicima stvaranje i razumijevanje nekog određenog književnog teksta. Između ostaloga, razvija se i sposobnost čitanja, analize i interpretacije teksta. Također, najbitnije od svega, ona omogućuje učenicima stvaranje svijesti o sebi kao osobi koja poštuje i vrednuje svoj jezični identitet i poštuje tuđi. (*Kurikulum*, 2019)

Književnost i stvaralaštvo se temelji na razumijevanju književnosti kao umjetnosti riječi. Svaki književni tekst ima osobnu, nacionalnu, kulturnu, društvenu i estetsku vrijednost koju učenik treba samostalno uočiti i razumjeti. Navedeno nastavno područje hrvatskoga jezika obuhvaća razumijevanje i vrednovanje književnoga teksta prvenstveno zbog osobnog razvoja učenika te stjecanja i razvijanja znanja, stavova i stvaralaštva. Razvoju kritičkog mišljenja o književnome tekstu pridodaje se velika važnost. Učenik mora steći pozitivan stav prema

književnome tekstu te potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta, stvarati svoj stav i svoje mišljenje. (*Kurikulum*, 2019)

Nastavno područje Kultura i mediji podrazumijeva uvažanje različitih uvjerenja i vrijednosti te omogućuje djelovanje učenika u društvenoj zajednici koja mu se nameće. Obuhvaća, ne samo razumijevanje utjecaja medija i njihovih poruka na društvo, već i kritički odnos prema istim. Zadatak učenika je razumjeti kulturu s osobnog i društvenog gledišta. S druge strane, zadatak svakoga učitelja je poticanje svjesnosti o jedinstvenosti i vrijednosti različitih ideja, stavova i mišljenja zbog komunikacije, ali i razumijevanju drugih i drugačijih. (*Kurikulum*, 2019)

Uslijed navedenoga, lektira, književnost i stvaralaštvo biti će glavne odrednice ovog diplomskog rada. Prvi dio ovog rada obuhvaća važnost čitanja i razvijanje čitateljskih navika učenika. Spominje se dječja književnost i lektira, odnosno važnost lektire u osnovnim školama i učenikovo stvaralaštvo. Drugi dio ovog rada obuhvaća istraživački dio. Sadrži opis mog javnog sata u Osnovnoj školi Ivana Gorana Kovačića sv. Juraj na Bregu u Pleškovcu, koji sam održala u svrhu izrade ovog diplomskog rada. Javni sat iz hrvatskog jezika, odnosno sat lektire autora James Matthew Barrieja *Petar Pan* održala sam u 3. razredu kod mentorice Sonje Rodinger. Rad sadrži učeničke radove i iskustva koja smo na tom satu stekli. Opisana je i struktura nastavnog sata lektire koju učenici 3. razreda moraju usvojiti te problematika koja se tom prilikom javlja.

1. Važnost čitanja

Čitanje i pisanje glavne su odrednice učenja nastave hrvatskog jezika. Čitanje se vježba godinama kako bi učenik stekao čitalačke navike i razvio čitalačku kulturu koja mu je potrebna za život. Čitanje je vještina koja se ne uči, već se vježba poput vožnje bicikla. Želimo li unaprijediti vožnju biciklom, vozit ćemo ga češće. Jednako je i s čitanjem. Češćim vježbanjem čitanja unaprijedit ćemo isto. Čitanje je važno onome koji želi napredovati u životu, biti intelektualan, obrazovan čovjek s bogatim rječnikom. Teško je zamisliti suvremeni život bez mogućnosti čitanja i pisanja. Ne treba nam sposobnost čitanja samo u školi, već i u svakodnevnom životu. S čitanjem se susrećemo u časopisima, novinama, igricama, filmskim titlovima i sl. Zbog navedenog potrebno je naglašavati važnost čitanja. (Zavec, 2020) Učenici se međusobno razlikuju i nekima od njih treba više vremena da steknu vještinu čitanja zbog čega je za razvoj čitanja potrebno puno strpljenja od strane učitelja, kao i roditelja. Vrlo je bitno

da se učeniku, koji počinje s učenjem čitanja, ne stvara napor i pritisak. Svaki roditelj, kao i svaki odgojitelj u vrtiću započinje s čitanjem na glas kako bi djecu uveo u svijet čitanja. Čitatelj tijekom čitanja neće zapamtiti sve što je pročitao, već samo važne i korisne informacije. (Grosman, 2010) Motivacija pri samom čitanju je vrlo važna, ona mora biti prioritet. Prilikom planiranja rada u nastavi, svaki učitelj mora planirati i motivacijske postupke kojima će pridobiti učenike za rad. (Soče, 2010) Motivacija uključuje emocionalnu-spoznajnu pripremu učenika za književno djelo. Ona je jedna od najvažnijih faktora učenja. (Stantić-Peti, 2019) Motivacija prije i tijekom čitanja doprinosi znatiželji, tj. potrazi za otkrivanjem novih spoznaja. Znatiželja je vrlo važna osobina jer se od nje razvija navika čitanja i ljubav prema čitanju. Učitelj uvelike može utjecati na sadržaj koji se učenicima nudi i dodatno ih potaknuti na čitanje i istraživanje spoznaja o književnom djelu koje čitaju. (Gabelica, Težak, 2017) Čitateljev književni doživljaj je najbitnija karakteristika čitanja te bez čitanja s razumijevanjem neće je moći iznositi. Stoga, od velike je važnosti i čitateljevo prethodno znanje i iskustvo kako bi mogao napredovati.

1.1. Dijete kao čitatelj

Čitanje je vrlo važno u odgoju svakoga djeteta. Potrebno je dijete osvješćivati o važnosti čitanja kada za to dođe vrijeme. Djetetu od najmlađih dana čitaju roditelji kod kuće. Dolaskom u vrtić odgajatelji čitaju priče, slikovnice, basne, bajke... Dolaskom u školu najprije učenici slušaju učiteljevo interpretativno čitanje književnih tekstova iz udžbenika i kasnije samostalno postepeno uče čitati riječ po riječ. Svako dijete učenje čitanja započinje slušanjem, slijedi upoznavanje slova pa spajanje slova u riječ te postepen razvoj sposobnosti početničkog čitanja. Bez početničke sposobnosti i motivacije prilikom početničkog čitanja, dijete nije spremno za osnovnu školu. Kasnije učenici počinju svladavati početno čitanje. Za svladavanje početnog čitanja je potrebno mnogo vježbe i truda. Iz tog razloga svako dijete treba poticati na čitanje od najranije dobi kada započinje s otkrivanjem svijeta oko sebe. Za čitanje nikad nije prerano. Uvijek je potrebno izdvojiti vrijeme za dijete koje čita, nadahnuti ga i biti mu spreman pomoći. (Šauperl, 2007) Bez čitanja nijedno dijete ne može napredovati u životu. Nadalje, čitanje može motivirati i nadahnuti, a pritom proširiti rječnik što je vrlo važno za daljnje učenje i otkrivanje svijeta oko sebe. Budući da se svako dijete razlikuje, ne možemo očekivati jednaki intenzitet i volju prilikom čitanja. Već u predškolskoj dobi priprema ih se za čitanje pomoću slikovnica. Slikovnica je prva knjiga s kojom se dijete susreće, kako bi privukla djetetovu pažnju mora sadržavati kriterije likovne vrijednosti. Važno je da sadrži puno boja, a što manje detalja. (Vranjković, 2011) Dijete upoznavajući slikovnicu otkriva vlastiti svijet mašte i proširuje ga na

razne načine. Stoga je slikovnica vrlo važna u odgoju. Ona uvelike svojim ilustracijama, bojama i pričom oslikava djetetov svijet mašte. Djetetov svijet mašte zahvaljujući slikovnici postaje veći i prostraniji. U djetetu budi emocije i osjećaje koji su mu potrebni. Svaka priča u slikovnici donosi nešto pozitivno i sadrži ideju ili pouku u kojoj dijete može naučiti nešto novo. Potrebno je djetetu prikazati važnost čitanja, a samim time i sposobnost čitanja i razumijevanja slikovnica i ostale knjige kojima se djeca kasnije u životu susreću, kako bi ih se kvalitetno i sigurno pripremilo za obrazovanje i za budućnost koja im slijedi.

1.2. Razvijanje čitateljskih navika učenika

Prema Turza-Bogdan (2015): „Čitanje kao složena djelatnost koja se očituje kroz fiziološki i doživljajno-spoznajni proces u sebi sadrži jezičnu, komunikacijsku i stvaralačku djelatnost.“ (Turza-Bogdan, 2015, str. 243) Poticanje čitanja i razvoj čitateljskih navika kod učenika dugotrajan je i složen proces. Želja svakog učitelja je da učenik stekne naviku čitanja izvan učionice. (Gabelica, Težak, 2017) Čitanje je proces koji započinje u najranijoj dobi u domu djeteta. Nije isto govoriti djetetu o važnosti knjiga i čitanja istih i pokazati mu tu istu važnost svojim primjerom čitanja. Svaki roditelj kada dijete prvi put uzme slikovnicu u ruke mora pokazati ljubav i zainteresiranost prema toj slikovnici. Dijete će na taj način prije uočiti važnost slikovnice i kasnije je samostalno uzeti u ruke. Obitelj djeteta mora nastojati poticati dijete na to da postane zainteresirani čitalac. Već u drugom razredu osnovne škole učenik mora biti sposoban redovito i samostalno čitati. Na uvođenje djeteta u samostalno čitanje treba obratiti veliku pozornost, imati dovoljno strpljenja kako bi bilo uspješno. (Crnković, 1973) Svaki učenik voli dobru priču, zato je vrlo važno odabrati motivirajuću priču koju će rado čitati. Vrlo je važno da učenik redovito samostalno čita kod kuće jer na taj način stječe čitateljske navike. Upravo to iskustvo čitanja osigurava mu ponovni, samostalni kontakt s knjigom. Cilj svakog učitelja je približiti učenicima književno djelo na način da ih motivira i u njima potakne interes za čitanje. (Zavec, 2020) Potrebno je svakog učenika osposobiti za samostalno stjecanje znanja i stvaranje vlastitog kritičkog mišljenja o pročitanome. Prije početka samog čitanja potrebno je stvoriti ugodnu atmosferu. Kako bismo učenika zainteresirali za čitanje moramo ga motivirati na način da mu zadamo neki problem koji mora samostalno istražiti. Učenik će prije posegnuti za djelom kojeg mora pročitati ako u njemu probudimo znatiželju i zainteresiranost. Odgojno-obrazovni zadaci ne mogu se ostvariti samo usvajanjem pojmova i činjenica, za to je potrebno puno više. Najprije je potrebno razviti individualnost kod svakoga učenika. Svaki učitelj mora težiti kompetenciji učenika prilikom čitanja. Kako bi se kompetentnost ostvarila učenik treba imati priliku samostalno rješavati probleme. Pri samostalnom učeničkom istraživanju razvija se

i njegova zainteresiranost i mašta, a to će mu biti potrebno u daljnjem odgoju i obrazovanju. Istraživačkim čitanjem učenik je sposoban samostalno usvajati znanja. Na taj način učenik kvalitetnije i bolje dolazi do novih spoznaja i vještina koja su mu potrebna. (Soče, 2010) Učenika valja pobuditi na izražavanje vlastitih misli i doživljaja nakon čitanja književnoga djela. Nadalje, razgovor o pročitanome književnome djelu i razumijevanju istog poticaj je za daljnji interes prema čitanju. (Turza-Bogdan, 2015) Čitanje je proces na koji treba poticati, a bez motivacije nema kvalitetnog čitanja. Učitelji su u velikoj mjeri suočeni s izazovom kako motivirati učenike za čitanje, ali danas postoji mnogo načina, odnosno stranica na Internetu ili priručnika u kojima se nalaze mnoge zanimljive igre i načini koji im u tome mogu pomoći. (Miljuš, 2021)

1.3. Pomoć roditelja u učenju čitanja

Čitateljske navike i sposobnosti svakoga učenika otkrivaju se u vlastitom domu učenika. Pomoć roditelja u učenju čitanja vrlo je važna i neizbježna. Okolina u kojoj dijete počinje učiti i pripremati se za malog čitača mora biti ugodna i prilagođena njemu. Danas postoje mnoge audio-priče koje se mogu lako reproducirati. (Gabelica, Težak, 2017) Ljubav i zainteresiranost koju roditelj pored djeteta pokaže prema knjizi, vrlo je vjerojatno da će se preslikati i na samo dijete. Jasno je da dijete uči najviše od svojih roditelja. Ako roditelj djetetu pokaže koliko je važno čitanje i upoznavanje knjiga te učiti iz istih, dijete će prije samostalno posegnuti za knjigom i krenuti s čitanjem. Smatram da u današnje vrijeme mnogi roditelji više rade, a time može doći i do problema zanemarivanja djeteta. Iako dijete može u vrtiću puno naučiti, ipak je bitnije ono što nauči kod kuće neposredno prije vrtića, odnosno od samog rođenja djeteta. Stoga je potrebno roditelje navoditi na važnost čitanja s djetetom jer početničko čitanje je važan dio odgoja. U pogledu obrazovno-odgojnih ciljeva uspjeh postignut u osnovnoj školi ovisi o tome je li dijete postalo spremno za čitanje, odnosno je li steklo čitateljske navike i sposobnosti u svom domu koje su mu potrebne. (Crnković, 1973) Svaki roditelj najbolje poznaje svoje dijete. Svjestan je da se upravo u njegovom domu dijete priprema za osnovnoškolsko razdoblje. Bez njegove pomoći dijete može imati poteškoća u istom. Kroz prve tri godine života s djetetom treba razgovarati, ali mu i čitati. Kasnije, u osnovnoškolskom obrazovanju će se vidjeti temelj čitanja i iz kojeg razloga je to čitanje u prvim godinama života bilo od tolike važnosti. Prilikom čitanja djetetu potrebno je održavati kontakt očima i promatrati ga. Potrebno je potpuno se udubiti u čitanje. Čitanjem se jača osjećaj bliskosti i sigurnosti, vježba se djetetova koncentracija i obogaćuje rječnik. (Šauperl, 2007) Također je potrebno djetetu čitati nekoliko puta dnevno i pružati mu dovoljno strpljenja prilikom čitanja.

2. Nastavno područje Književnost i stvaralaštvo

Hrvatski jezik najsloženiji je predmet u primarnom obrazovanju. Susret s knjigom pri početničkom učenju i čitanju iznimno je značajan. Nastava književnosti nastoji razviti unutarnju motivaciju učenika kako bi sam proces bio što jednostavniji i lakši. (Lazzarich, Čančar, 2020) Svrha nastave književnosti u nižim razredima osnovne škole je poticanje zainteresiranosti učenika za čitanje raznolikim književnim djelima i organizacijom rada u nastavnim i izvannastavnim aktivnostima. (Lučić-Mumlek, 2002) Nastava književnosti u osnovnoj školi uvod je u svijet književnosti koji je svakom učeniku potreban za buduće obrazovanje. Književnost je umjetnost riječi, a u književnosti postoji mnogo umjetničkih djela. Solar (1989) je opisuje: „Umjetnost je posebna ljudska djelatnost, takva djelatnost dovodi do stvaranja smislenih tvorevina osobite vrijednosti: umjetničkih djela.“ (Solar, 1989, str. 11) Kao što i Crnković (1990) navodi: „Metodika nastave književnosti definira književnost kao umjetnost riječi i toj temeljnoj odrednici prilagođuje postupke kojima uvodi mladog čitatelja u doživljavanje i spoznavanje umjetničkog djela.“ (Crnković, 1990, str. 5) Nije upitno da književnost kao takva ima snažan utjecaj u odgoju i obrazovanju učenika. Nastava književnosti u osnovnoj školi temelji se na izboru književnih tekstova prilagođenih učenicima od 7. do 15. godine. Strukturiranje programa nastave književnosti provodi se putem tematskog kriterija i književno-teorijskog kriterija koji se sastoje od pjesničkih, proznih i dramskih tekstova. (Rosandić, 1984) Metodika nastave književnosti posebnu pažnju pridodaje književnim interesima učenika. Uvelike je važno poštivati interese i mogućnosti svakoga učenika. Mogućnosti učenika ovise ponajviše o njihovoj dobi. Rosandić navodi i nekoliko pedagoško-psiholoških odrednica na osnovi kojih se određuju faze u književnom obrazovanju učenika. U ovom radu spominjem samo prvu fazu jer se tiče nižih razreda osnovne škole:

1. faza – „razdoblje od 1. do 4. razreda osnovne škole, prevladavaju bajke i basne, a osim toga prisutna je i lirska poezija životinjskog svijeta i pejzažni motivi, učenici su sposobni osjetiti ritam te izraziti emocionalni doživljaj pjesme“ (Rosandić, 2017, str. 25)

U književnosti posebnu ulogu ima poezija u nižim razredima osnovne škole. Od 1. do 4. razreda prevladavaju pjesme koje sadrže motive dječjeg svijeta, a najčešće su to pejzažni motivi. Nastava poezije ima važnu odgojnu-obrazovnu ulogu u životu svakoga učenika nižih razreda osnovne škole. Dakako, „Učenici kroz poeziju obogaćuju svoja emotivna iskustva. Upoznaju se s pjesničkom riječi kao izrazom pjesnikova nadahnuća.“ (Grahovac-Pražić, 2008, str. 113) Učenik razvija sposobnosti izražavanja vlastitih raspoloženja i osjećaja. Ulaskom u

svijet mašte i igre poezija omogućuje razvijanje vlastitih kreativnih sposobnosti što je od izuzetne važnosti. (Grahovac-Pražić, 2008)

2.1. Književnost u nižim razredima osnovne škole

Uloga književnosti u nižim razredima osnovne škole je razvijanje svijesti o značenju i važnosti hrvatskoga jezika kako bi učenici nastojali razumjeti, doživjeti i vrednovati književna djela s kojima se susreću. Književnost u nižim razredima osnovne škole prisutna je od samog početka školovanja učenika. Svojom nacionalnom, kulturnom, društvenom i estetskom vrijednošću doprinosi razvijanju stavova i kritičkog mišljenja učenika. Prema kurikulumu hrvatskoga jezika, razvoj vlastitoga kritičkoga mišljenja o književnome tekstu najbitnija je karakteristika nastave književnosti. (*Kurikulum*, 2019) Što se tiče nastave književnosti u nižim razredima osnovne škole, svakom učitelju treba biti cilj na što bolji i kreativniji način prikazati učenicima književni tekst. Važno je postići kvalitetnu analizu književnoga teksta. Nadalje, od velike je važnosti pridobiti učeničku pozornost i slušati njihovo kritičko razmišljanje i pogled na svijet koji ih okružuje. Dobiveno iskustvo nakon čitanja glavni je cilj svakog književnog teksta. (Gabelica, Težak, 2017) Čitajući književne tekstove učenici se upoznaju s književnoteorijskim pojmovima, nazivima i zanimljivostima o književnom tekstu i piscu. (Lučić, Mumlek, 2002) Sve navedene stavke bit će im od velike pomoći u daljnjem obrazovanju. Program nastave književnosti nije samo izbor književnih djela, već i književnoteorijski sadržaj. Književnoteorijski sadržaj se izvodi iz umjetničkog sadržaja. (Rosandić, 2005)

2.2. Dječja književnost

Dječja književnost prema posebnoj tematici i formi odgovara dječjoj dobi. Posebna je vrsta književnosti s bogatom i razgranatom mrežom književnih djela. Takva je književnost potrebna za estetski i društveni razvoj djece. Književna djela u dječjoj književnosti potiču na maštanje. Dječju književnost karakterizira jednostavnost i jasnoća u pogledu shvaćanja književnosti u toj dobi. Polako, ali sigurno priprema ih na shvaćanje književnosti kao umjetnosti riječi koja se javlja u višim razredima. (Crnković, 1973)

Milan Crnković bio je profesor dječje književnosti i starije hrvatske književnosti na Filozofskom fakultetu u Rijeci. U svojoj knjizi *Dječja književnost* 1973. godine, opisuje dječju književnost i prikazuje brojne mogućnosti dječje književnosti kao takve, stoga navodi:

„Ova knjiga nije povijest svjetske dječje književnosti niti je detaljan prikaz razvitka dječje književnosti naših naroda. Nastala je iz mojih predavanja za studente pedagoške akademije i

svrha joj je da studente, nastavnike osnovne škole, a možda i roditelje, upozna sa živom dječjom literaturom, onom koju naši mnogobrojni mali čitaoci čitaju, a kojoj ni naša književna historiografija, ni kritika, ni nastavničke škole nisu obraćale dovoljno pažnje.“ (Crnković, 1973, str. 4)

Crnković smatra da je od velike važnosti da učitelj odgoji čitatelja kojemu će književnost biti svakodnevnica i da potakne istraživanje i čitalačke navike kod učenika. Kao književnost općenito, i dječja književnost sastoji se od vrhunskih, ali i slabijih djela. Književnost kao takva smatra se istinskom književnošću i teži oblikovanju učeničkih stavova i kritičkog razmišljanja. (Crnković, Težak, 2002) Iako dječja književnost dominira u dječjoj dobi, djeci je svakako dostupno bilo koje književno djelo. Granica između dječje književnosti i književnosti za odrasle prema Crnkoviću i Težaku (2002) smatra se 12. godina života. Postoje velike razlike u mogućnosti i spremnosti djece prilikom čitanja književnih djela. Knjiga je svakako namijenjena djetetu ako odgovara njegovom interesu i dobi. Prema Crnkoviću i Težaku (2002) postoje tri oznake za pripadnost neke knjige dječjoj knjizi:

1. „napisao ju je „dječji pisac“ namjenjujući ju svjesno djetetu, tj. imajući pri pisanju neprestano na umu da piše za dijete
2. izdao ju je dječji nakladnik, odnosno dječji odjel neke nakladničke kuće
3. dospjela je u knjižari i u knjižnici na police knjiga namijenjenih djeci“ (Crnković, Težak, 2002, str. 9)

Međutim, neke knjige mogu biti prilagođene djeci iako nemaju nijednu od navedenih oznaka pripadnosti. Može biti da je pisac nije svjesno namijenio djeci, ali su je s vremenom djeca prihvatila. Također je može tiskati nakladnik koji inače ne izdaje dječje knjige. Svakako knjižničar može neku knjigu uvrstiti među dječje knjige. Zaključno, granice nisu točno podijeljene jer ih nije lako podijeliti. (Crnković, Težak, 2002)

2.3. Vrste dječje književnosti

Kao što se svaka književnost sastoji od nekoliko vrsta tako i dječja književnost ima nekoliko svojih vrsta. Crnković (1990) navodi nekoliko vrsta dječje književnosti: dječja poezija, priča ili bajka, roman i pripovijetka.

Dječja poezija je književna lirska vrsta koju djeca više slušaju nego što čitaju. Crnković (1990) navodi da „slušaju je i pjevaju kad je povezana s melodijom, ponavljaju je u igri, slušaju je na radiju, prate na televiziji, slušaju na priredbama i u školi.“ (Crnković, 1990, str. 84) Dječja poezija započela je u formi slikovnica kada se djeca od najranije dobi počinju susretati s njome.

Slikovnica je bogato zastupljena u dječjoj književnosti i vrlo važna za dječju dob. (Crnković, Težak, 2002) Čitanje poezije od najranije dobi ostvaruje se različitim medijima. Od radija do televizije, ali i roditeljevim, a kasnije u školi i učiteljevim glasnim čitanjem. Najčešće teme lirske poezije u nižim razredima osnovne škole su: pjesme o prirodi, pjesme o radosti, sreći i ljubavi, pjesme o zavičaju, pjesme o majci i obitelji itd. (Rosandić, 1984)

Epske vrste (priča, bajka, roman i pripovijetka) imaju svoje posebnosti koje ga razlikuju od književnih rodova lirike i drame. One prikazuju razvitak karaktera i događaje u djelu. Epske se vrste prema Crnkoviću (1990) svrstavaju u 3 vrste: mala, srednja i velika epska forma. Mala epska forma pripada priči. Priča sadrži manji broj likova, najčešće jedan događaj i ne ulazi u formu pripovijedanja. (Rosandić, 1984) Javlja se i poseban tip priče, fantastična priča. Najširi je naziv priča, a može se javiti i naziv bajke. Bajka predstavlja čudesno i nadnaravno. (Crnković, 1990) Srednjoj epskoj formi prema Rosandiću (1984) pripadaju pripovijetke. Pripovijetke se sastoje od većeg broja likova, dužem vremenskom trajanju i većem broju epizoda. Odnosi likova su složeniji nego u maloj epskoj formi, odnosno, u priči. Velika epska forma obuhvaća romane. Roman je opsežno djelo koje obuhvaća velik broj likova i događaja s isprepletenom sudbinom različitih likova koja donosi niz zapleta i zanimljivih događaja. (Rosandić, 1984) U dječjoj književnosti pojavljuju se sljedeće vrste romana: povijesti roman, pustolovni roman, obiteljski roman, roman o djetinjstvu, roman o životinjama i sl. Od velike je važnosti da svojom tematikom i kriterijima odgovaraju dječjoj dobi. (Crnković, Težak, 2002)

2.4. Prilagođenost dječje književnosti dječjoj dobi

Dakako, „Kad je riječ o djetetu ili o mladom čitatelju, moramo računati s činjenicom da je za njega još teže nego za odrasloga čitatelja riječima oblikovati doživljaj pročitano, to jest mentalnu predodžbu o tekstu.“ (Grosman, 2010, str. 87) Dječja književnost je osmišljena da je u cjelini prilagođena djetetovoj dobi. Prema Crnkoviću (1973), unutar nje vrši se novo namjenjivanje i novo prilagođivanje dječjoj dobi. Razlog tome je što su razlike između djece različite dobi jako velike, stoga Crnković (1973) navodi sljedeće:

„Grubo uzevši, dječja se književnost s obzirom na prilagođivanje dječjoj dobi račva u dva smjera: jedan put slijede pisci kad svjesno namjenjuju svoja djela malom djetetu (od druge do pete, ili šeste godine), a drugi put slijede oni koji djela namjenjuju općenito djetetu, prepuštajući djetetu i njegovu afinitetu prema pojedinoj vrsti da sluša ili čita knjigu kad mu ona odgovara.“ (Crnković, 1973, str. 12)

Prve dvije godine života djeteta prevladavaju slikovnice. Najčešće su to slikovnice bez teksta i s veoma kratkom pričom, ali sadržavaju mnogo slika. Od 3. do 4. godine dijete traži slikovnice s tekstem. suočava se s istraživanjem slikovnica i samim time uvodi u svijet mašte. Nadalje, od 4. do 7. godine prevladava razdoblje bajke. U tom vremenu dijete vjeruje u bajke i ima veliki interes za njih. No, činjenica je da je razlika između stvarnog i nestvarnog među djecom vrlo mala. (Grosman, 2010) Kasnije, od 7. do 8. godine djeca su sposobna samostalno čitati bajke i shvaćati njihovu svrhu. Tada započinje razdoblje dječje poezije. U razdoblju od 8. do 10. godine započinje s čitanjem pripovijedaka i javlja se interes za realističke pripovijetke. Što se tiče pripovijedaka, najviše zainteresiranosti dolazi kada su junaci djeca ili životinje. U kasnijim razdobljima života kako djeca postaju starija tako i gube interes za navedene vrste. Zapčinje razdoblje interesa prema novim i uzbudljivijim romanima i pripovijetkama. (Crnković, 1973) Važno je da svaki učitelj shvati da se dob i interes učenika za književna djela razlikuje od drugih učenika. Potrebno je puno strpljenja i truda kako bi učenici stekli dovoljno znanja i iskustva prilikom rada s književnim djelima dječje književnosti. Kad se radi o mladom čitatelju, točnije čitatelju dječje dobi, posebnu brigu potrebno je posvetiti odabiru književnog teksta koji će čitati. (Grosman, 2010) Grosman navodi da to nije nimalo lako jer odrasli, pritom najviše roditelji, ovise o tome što će dijete čitati, dok su mladi čitatelji već sposobni samostalno birati što će čitati.

3. Lektira

Lektira dolazi od francuske riječi *lecture* koja je nastala od srednjovjekovne latinske riječi *lectura*, a što u prijevodu znači čitanje. Lektira je ukupni naziv za izbor djela namijenjenih učenicima za čitanje, a sat lektire održava se u sklopu nastave hrvatskoga jezika.

Program lektire konstantno se mijenja. U nekim popisima lektire djela su obvezna, u nekima neka djela nisu obvezna dok u nekim učitelj samostalno bira koja će djela biti obvezna. Obvezna lektira važna je pri razvijanju čitalačkih navika učenika. Trenutni program prema *Kurikulumu* (2019), sastavljen je:

„prema kriterijima: recepcijsko-spoznajnih mogućnosti učenika, žanrovskoj uravnoteženosti i tipičnosti (poezija, proza, drama), ogleđnosti književne poetike, literarne vrijednosti te podjednake zastupljenosti hrvatskih i svjetskih književnih tekstova iz različitih književnopovijesnih razdoblja.“ (*Kurikulum*, 2019, str. 82)

Lektirni popis prikazuje obvezna književna djela koja učenici trebaju pročitati. Smatram da bi se lektirni popis trebao svake godine mijenjati prema načelu zainteresiranost učenika za lektirna djela. Tijekom osnovnoškolskog obrazovanja učenik u školskoj godini samostalno čita određeni broj književnih djela koja su mu zadana od strane učitelja. U 1. i 2. razredu osnovne škole učenik čita ukupno deset cjelovitih književnih djela, a od toga je dvoje obveznih. Obvezna lektirna djela u 1. i 2. razredu sastavljena su od bajke braće Grimm *Crvenkapica*, *Snjeguljica* i *Trnoružica* te *Carevo novo ruho*, *Ružno pače* i *Tratinčica*, autora Hansa Christiana Andersena. U 3. i 4. razredu od obveznih lektirnih djela navedena je autorica Ivana Brlić-Mažuranić s djelom *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* i Mato Lovrak s djelima *Vlak u snijegu* i *Družba Pere Kvržice*. (Kurikulum, 2019) Iako u nižim razredima osnovne škole književni tekstovi koje učenici čitaju na satu nose poruke i zanimljivi su, kasnije može nastati problem kod obveznih lektirnih djela. Često se učenicima ne sviđaju lektirna djela koja su im nametnuta, odnosno, nisu zainteresirani za ista, o toj problematici osvrnut ću se kasnije. No glavni problem je u tome što učenici nisu u mogućnosti razumjeti estetski i odgojni učinak književnog djela koji im se nameće. O popisu lektirnih djela može se kritički raspravljati. Logično je da ne odgovaraju sva lektirna djela svim učenicima, no svakako ih je potrebno obraditi. Učitelj je osoba koja mora planirati, organizirati i provesti obradu lektirnog djela. Istodobno ima zadaću u usmjeravanju i poboljšavanju komunikacije učenika s knjigom. Uz aktivnu komunikaciju učenika s knjigom i učiteljevo poticanje na istu razvijat će se učenička čitateljska navika i stvarati estetski odgoj. (Lučić-Mumlek, 2002)

3.1. Lektira u nastavi

Lektira u nastavi razlikuje se od ostalih satova hrvatskoga jezika po tome što učenici imaju zadatak samostalnog čitanja kod kuće. Odnosno, radi se o izvannastavnom čitanju. Učenici su aktivni sudionici procesa nastave i zadatak je samostalno čitanje, a pritom i interpretiranje književnoga djela. Izabrana djela na nastavi hrvatskoga jezika iz programa lektire realiziraju se u području književnosti. Cilj lektirnog djela u razrednoj nastavi stvaranje je čitalačkih navika učenika i samostalnosti pri čitanju književnih djela. Budući da učenici u 1. razredu tek stječu naviku čitanja, potrebno je voditi računa o književnim djelima koja su im bliska te koja će poticati zanimanje za izvannastavno čitanje. (Lučić-Mumlek, 2002) Vranjković (2011) u svom članku navodi da se pri izboru lektirnih djela treba brinuti o kriteriju prigodnosti i zavičajnosti. Učenika treba poticati na njegovanje vlastitog zavičaja kao i prošlosti svojega kraja. Bogatstvo jezične kulture ovisi o jezičnom osjećaju baštine nekog kraja. Mnoga djela nastala su, ili im je mjesto radnje u djelu upravo zavičaj u kojem žive. Zbog toga je bitno uzeti u obzir ta djela jer

su na neki način, prema riječima Vranjković (2011), srodna učenicima. Značajnu ulogu ima nastava hrvatskoga jezika koja ih navodi na čitanje tih djela. Kao što sam već navela, broj književnih djela koje je potrebno pročitati kao lektirna djela ovisi o dobi i sposobnosti učenika i prilagođena su upravo njima. Poticanje učenika na samostalno čitanje odabranih lektirnih djela, prema Rosandiću (1984) postiže se na više načina. Izdvojila sam nekoliko njih:

1. Interpretiranje književnih tekstova u čitankama, učitelj usmjerava učenike na djela i pisce koji primjenjuju slične stvaralačke postupke.
2. Gledanje filmova ili kazališne predstave može imati veliku motivacijsku ulogu (npr. gledanje kazališne predstave *Šuma Striborova* u kazalištu)
3. Slušanje glazbenih djela koja su inspirirana književnim tekstom također može imati motivacijsku ulogu za čitanje.
4. Zadavanje tema za samostalne pismene radove koji su utemeljeni na književnim sadržajima, učitelj upoznaje učenike s književnim djelima koja govore o zadanoj temi. (Rosandić, 1984)

Lektirni sat moguće je organizirati u nekoliko različitih metodičkih sustava. Problemska je nastava u nastavi književnosti i lektire vrlo korisna, no potrebno ju je dobro osmisliti. Velika uloga pridodana je motivaciji, kognitivnom razvoju djeteta i njegovom emocionalnom stanju. Na satu književnosti prilikom čitanja književnoga teksta javlja se literarni problem koji je potrebno riješiti. Neki od literarnih problema koji se javljaju na satu su određivanje teme, određivanje ideje teksta, razvoj fabule i karakterizacija likova. Ako se problemska nastava kombinira s ostalim nastavnim sustavima mogu se iskazati sve njezine pozitivne i negativne strane. Zajednički zadatak problemske nastave naglašavanje je učenikova mišljenja prilikom rješavanja problema. Aktivnost učenika nastoji se postići aktivnim oblicima učenja, a upravo problemska nastava im to omogućuje. (Pecko, 2015) Uporabom problemske nastave učenici zasigurno stječu više znanja i iskustva, bolje su motivirani te im je lakše upamtiti i razumjeti odabrane književne tekstove.

U prvom razredu nastava lektire ne može se organizirati integracijom samostalnog izvannastavnog rada i nastavnog rada učenika. Razlog je taj što učenici u toj dobi još uvijek nemaju savladano početničko čitanje i pisanje koje im je potrebno. Upravo zbog toga učitelj ima veliku ulogu u nastavi lektire u prvom razredu. (Lučić-Mumlek, 2002) Učiteljima je cilj uvođenje učenika u svijet literarne komunikacije, a samim time i stvaranje učenika razvijenih sposobnosti spoznavanja, vrednovanja i doživljavanja književno-umjetničkih djela. No, tome pridonosi dugačak i složeni proces. (Vranjković, 2011) Lektira u nastavi ima svoju obrazovnu,

odgojnu i funkcionalnu svrhu. Cilj lektirne nastave je uvođenje učenika u svijet samostalnog čitanja kod kuće. Svakako mu je potrebno pomoći u razvijanju sposobnosti estetskog doživljavanja djela i navoditi ga na logičko razmišljanje. (Blažević, 2007)

3.2. Struktura nastavnog sata lektire

Nastavni sat lektire nameće se kao poseban oblik nastavnog sata iz književnosti. (Rosandić, 1984) Svaki sat lektire ima svoje posebnosti. Sadržaj sata može biti samo jedno književno djelo, no nije nužno. Svakako se može raditi o jednom složenijom problemu iz nekog određenog djela ili više djela koja se odnose na neki određeni problem. Sat lektire odvija se u 4 faze, prema Rosandiću (1984) to izgleda ovako:

1. priprema za analizu
2. analiza djela
3. prikaz samostalnih radova učenika
4. upute za samostalno čitanje

U prvoj fazi, fazi pripreme za analizu, zadatak učitelja je provjera spremnosti učenika za analizu nekog djela ili problema. Postoje mnoge metode kojima učitelj može provjeriti spremnost učenika. Metodom ispitivanja provjerava jesu li svi učenici pročitali zadano djelo te zapamtili važne događaje, likove ili probleme u djelu. Osim metode ispitivanja, postoji i metoda ankete u kojoj učitelj anketom provjerava jesu li učenici spremni za sat lektire, odnosno, jesu li djelo pročitali i shvatili u cijelosti. Nakon što učenici popune anketne listiće, razgovaraju i komentiraju iste. Time se prelazi na drugu fazu nastavnog sata, fazu analize problema. Prikazom samostalnih radova učenika utvrđuje se napredak i spremnost učenika za interpretaciju, odnosno analizu samog djela. Završno, prelazi se na interpretaciju djela. (Rosandić, 1984)

Struktura nastavnog sata lektire sastoji se od motivacije, koju učitelj može ostvariti putem zanimljive uvodne aktivnosti, npr. glazba ili igra. Provođenjem zanimljivih aktivnosti na satu lektire (izrada plakata, sastavci, igrokaz) provjerava se razumijevanje, ali i produbljuje znanje i vještine učenika. (Gabelica, Težak, 2017) Nadalje, slijedi najava i naslov književno-umjetničkog djela nakon čega slijedi interpretativno čitanje, emocionalno-intelektualna stanka, objavljivanje doživljaja i interpretacija. Interpretacijom svaki učitelj može provjeriti ako je učenik razumio pročitano književno djelo. Slijedi uopćavanje, odnosno sinteza dijelova i na kraju, stvaralački zadaci. Stvaralački zadaci mogu biti likovni, scenski, kombinirani ili pisani.

Njihova posebnost je u tome što imaju mogućnost motiviranja učenika i produblјivanje njihova odnosa prema drugim vještinama koje su im potrebne. (Vranjković, 2011)

3.3. Izbor lektire

Na pojam lektire svi učenici pomisle na obvezno čitanje nekog književnog djela u školi. Iako bi lektira trebala biti sredstvo poticanja čitanja, sve više prelazi u sredstvo obveznog čitanja za kojeg mnogi učenici nisu previše zainteresirani. (Gabelica, Težak, 2017) Takav stav učenika pomalo je zabrinjavajuć. Analiza književnog teksta važna je vještina koja učeniku omogućuje svladavanje jezika i književnosti. Tijekom četverogodišnjeg obrazovanja učenici se susreću s određenim brojem različitih književnih vrsta i autora. Lektira bi trebala biti sredstvo poticanja čitanja, a ne obaveza. U tom je procesu najbitnija uloga učitelja. Gabelica i Težak (2017) navode:

„Učitelj i/ili knjižničar mora imati na umu da danas djeca imaju drukčije literarne interese nego što ih je on imao kada je bio njihove dobi. Učiteljeva uloga, dakle, nije samo u tome da obrađuje književno djelo, nego još više da bdije i razmišlja nad izborom knjiga.“ (Gabelica, Težak, 2017, str. 22)

Popis lektire u osnovnoškolskom obrazovanju obuhvaća djela domaće, ali i svjetske književnosti, pritom uvažavajući estetski razvoj učenika. Svakom učitelju daje se na biranje redoslјed lektirnih djela i donošenje odluke o izboru istih, ali u skladu s zanimanjima učenika i odgojno-obrazovnom svrhom. (Lučić-Mumlek, 2002) Učenici 1. razreda još nemaju potpuno izgrađenu naviku čitanja, stoga njihov prvi kontakt s lektirnim djelima ima važnu ulogu u smislu njihova prihvaćanja ili neprihvaćanja književnoga teksta. Kako bi učenici izgradili pozitivan odnos prema lektiri i bili zainteresirani za istu, potrebno je mnogo strpljenja i truda od strane učitelja i roditelja koji su njihov najveći poticaj. Kako bi učenike uopće uspjeli zainteresirati za samostalno čitanje kod kuće potrebno ih je najprije motivirati. Motivacija mora biti neprestano prisutna i voditi ih prema cilju čitanja. Postoji mnogo načina uvođenja učenika u sat lektire i buđenja interesa za istu. Bilo bi poželjno da se učenici upoznaju s knjižnicom i samim postupkom posuđivanja knjiga. Nadalje, učenici moraju biti u mogućnosti ponekad i sami birati knjige koje ih zanimaju. (Vranjković, 2011)

3.4. Lektira i stvaralaštvo

Svaki učenik posjeduje stvaralačke sposobnosti i važno je da ih učitelj redovito prati i potiče na njih. Na razvoj stvaralaštva kod učenika utječu planirani metodički postupci koji se tiču učenčkih želja i potreba. Na nastavi lektire vrlo je važno povezivanje različitih umjetničkih

poticaja. Svi ti stvaralački metodički postupci učeniku nude poticaj na samostalno otkrivanje, stvaranje i izražavanje. Najbitnije je da metodički postupci odgovaraju dobi učenika, njegovim mogućnostima i da nisu prezahtjevni. (Lučić-Mumlek, 2002)

Stvaralaštvo na satu lektire od izuzetne je važnosti zbog produbljivanja znanja i razumijevanja pročitano djela. Učenici pišu dnevnik lektire ako je to potrebno i ako učitelj zatraži. U dnevnik lektire učenici zapisuju najbitnije podatke kao što su: naziv knjige, ime autora, mjesto i vrijeme radnje, likovi i karakterizacija likova, mišljenje o pročitano djelu, kratki sadržaj i najzanimljiviji dio u djelu. (Gabelica, Težak, 2017) Nadalje, na satu lektire prilikom raznih aktivnosti i stvaralačkih zadataka pomoću dnevnika lektire lakše traže odgovore na pitanja i brže rješavaju zadatke. Dakako, nama je u interesu da učenici steknu naviku čitanja izvan učionice i nakon pročitano lektirnog djela imaju kreativne ideje i spremnost za rješavanje raznovrsnih zadataka. Kreativnost je poželjna, a važno ju je probuditi u svakome učeniku dajući im priliku za to. Kreativnost, prema riječima Gabelice i Težak (2017) je „intelektualni proces – sposobnost rješavanja problema gdje je od velike važnosti produkt kreativnog procesa.“ (Gabelica, Težak, 2017, str. 130) Stvaralaštvo na satu lektire i kreativnost koja je potrebna mogu se uočiti u raznim stvaralačkim aktivnostima, o kojima sam pisala malo kasnije.

3.5. Priprema učitelja i učenika za nastavni sat lektire

Za nastavni sat lektire od izuzetne je važnosti pripremljenost učitelja za sat jednako kao i učenička pripremljenost. Važno je objasniti učenicima svrhu i cilj čitanja lektirnoga djela.

Učiteljima je najvažniji zadatak zainteresirati i motivirati učenike za samostalno čitanje lektirnoga djela. Odnosno, probuditi zanimanje učenika za čitanje djela i pripremiti ih za vođenje bilježaka u dnevnik čitanja, ako je to potrebno. (Blažević, 2007) U 1. razredu učitelji čitaju učenicima ulomke djela, priče iz zbirke ili cjelovita djela u toj mjeri u kojoj djeca mogu sudjelovati, odnosno razumjeti književni tekst. Na taj se način javlja ljubav prema književnim djelima, a i općenito prema čitanju. (Gabelica, Težak, 2017)

Učenici se pripremaju za nastavni sat lektire na način da najprije pročitaju knjigu kod kuće. Mogući poticaj na čitanje lektirnog djela može biti susret s autorom izabranog književnog djela. Primjerice, ako u 2. razredu učenicima slijedi neko lektirno djelo autorice Sanje Pilić, druženje s autoricom i njezinim književnim djelom može biti vrlo korisno i motivirajuće. Učenici joj mogu postaviti pitanja koja ih zanimaju u vezi djela, a ona može ispričati kako je djelo nastalo. Pripremanje učenika za čitanje obuhvaća niz aktivnosti koje im mogu pomoći u čitanju. Mogu

slušati pjesmu ili pogledati film, napraviti strip i sl. (Lučić-Mumlek, 2002) Sve u svemu, i učiteljima i učenicima primarni je cilj stjecanje učeničke ljubavi prema čitanju i razumijevanju zadanog književnog djela.

4. Metodički pristup lektiri

Metodički pristup koji će se koristiti na satu lektire ovisi isključivo o vrsti lektirnoga djela. Slikovnice, bajke, basne, priče, igrokazi, romani i pjesničke zbirke književna su djela koja se obrađuju od 1. do 4. razreda osnovne škole. Prema Beženu (2008) postoji nekoliko metodičkih sustava koji su određeni međusobnom integracijom i ulogom čimbenika toga procesa, a ona su: „književni tekst, učenik, učitelj, organizacijski oblici te nastavne metode i sredstva“ (Bežen, 2008, str. 302) Prema mišljenju Bežena (2008), metodički se sustavi mogu objasniti jedino pomoću metodičkog znanja. U metodici književnosti postoji nekoliko metodičkih sustava, a neki od njih su:

1. otvoreni metodički sustav → učenici sami izabiru tekstove, prevladava slobodna nastava
2. multimedijски metodički sustav → ravnopravno sudjelovanje raznih medija
3. timski metodički sustav → sudjelovanje dva ili više sudionika u ulozi učitelja (Bežen, 2008)

Otvoreni metodički sustav je sustav koji se sve češće koristi na nastavi hrvatskoga jezika u današnje vrijeme. Zbog izrazite kvalitete i važnosti otvorenog metodičkog sustava, ukratko ću ga opisati.

4.1. Otvoreni metodički sustav u nastavi književnosti u nižim razredima osnovne škole

Metodički sustav je zamisao izvođenja nastavnog sata. Otvoreni metodički sustav prema Velički i Turza-Bogdan (2015) u članku „Otvoreni metodički sustav u mlađim razredima osnovne škole, dijete kao čitatelj“ definira se kao sustav u kojem učenici samostalno biraju sadržaj i način njegova rješavanja. Cilj ovakve nastave u otvorenom metodičkom sustavu je da učenik samostalno pronađe način učenja i metode koje mu odgovaraju. (Turza-Bogdan, Peharda, 2020) Sadržaj i metode nudi učitelj, ali jednako tako može ponuditi i učenik. Sve ovisi o karakteru i cilju kojeg si učenik zada. U otvorenom sustavu kao što i sama riječ govori, prevladava otvorenost. Učenička uloga je samostalno biranje književnih tekstova na kojima će

raditi i zadatke koje će rješavati. Fokus je na slobodnoj nastavi. Učenik nije nužno raditi zadatak samostalno, već se može opredijeliti u skupine ili raditi u paru. Položaj učitelja je da pomaže učenicima pri pronalazanju tekstova. (Bežen, 2008) Rosandić umjesto podjele nastavnoga sata na nastavne etape uspostavlja didaktičke postaje:

1. didaktička ponuda
2. istraživački rad
3. objavljivanje rezultata
4. novi zadaci

U didaktičkoj ponudi bira se sadržaj rada, sredstva i pomagala i metode i oblici rada kojima će se učenici koristiti na satu. Istraživački rad može biti individualan, u paru ili u skupini. Na učenicima je da izaberu koji način rada žele koristiti. Nakon toga slijedi objavljivanje rezultata pri čemu učenici iznose rješenja zadataka. Osim rješenja zadataka učenici iznose svoje misli i osjećaje nakon čega slijede novi zadaci. (Velički, Turza-Bogdan, 2016) Često se spominje nastava u obliku radionica, odnosno nastava usmjerena na djelovanje. S obzirom na to da je riječ o radionici može se koristiti termin književna radionica. Književna radionica prema riječima Velički i Turza Bogdan (2016) izgleda ovako:

1. „Didaktička ponuda – upoznavanje s materijalima, raspoređivanje u skupine
2. Odabir teksta/tekstova i načina rada (Pojedine skupine unutar sebe odlučuju na koji će način raditi, samostalno odabiru metode). Svaka skupina svoj plan rada može predstaviti pred razredom.
3. Prikupljanje potrebnog materijala (Učenici uz pomoć učitelja)

Istraživački rad

4. Samostalni rad učenika (Učitelj je u pozadini, pomaže u slučaju potrebe. Pojedina skupina možda može i napustiti učionicu te raditi npr. na hodniku. Ovdje se mogu pojaviti manji tehnički i intersocijalni problemi).

Objavljivanje rezultata

5. Završni dio – predstavljanje rezultata rada i dokumentiranje“
(Velički, Turza-Bogdan, 2016)

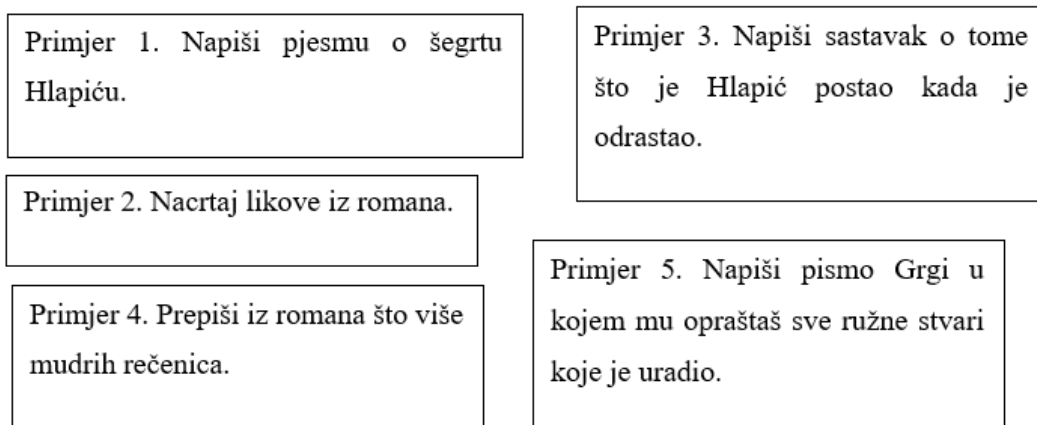
Ovo je prikaz otvorenog metodičkog sustava na nastavi književnosti koji je od izuzetne važnosti za razvoj učenčkih sposobnosti i vještina. Otvoreni sustav u nastavi hrvatskog jezika teži otvorenosti. Potrebno ga je češće upotrebljavati kako bi nastavni sat bio zanimljiviji i

uspješniji, a samim time učenici zadovoljniji. Otvorenom se nastavom nastoji učenike potaknuti na aktivan i stvaralački način doživljavanja i razumijevanja književnog djela, s ciljem odgajanja budućeg čitatelja. (Turza-Bogdan, Peharda, 2020)

4.2. Stvaralački zadaci nastavnog sata lektire

Stvaralački zadaci nastavnog sata lektire poticajni su i motivirajući zadaci koji svako književno djelo i njezinu interpretaciju čine zanimljivijom i kvalitetnijom. Oni pružaju radost otkrića i zadovoljstvo stvaranja. (Mučić-Mumlek, 2002) Stvaralački zadaci moraju biti kreativni, otvoreni i maštoviti kako bi od učenika pridobili potrebnu pažnju. Svaki kreativno osmišljeni stvaralački zadatak na satu lektire od strane učitelja može nadahnuti učenika i pomoći mu u razvijanju vještina i sposobnosti koje su mu potrebne za učenje. Osmišljavanje aktivnosti podupire dulji ostanak učenika u svijetu mašte kojeg je stekao prilikom čitanja nekog lektirnog djela. (Gabelica, Težak, 2017) Nakon pročitano djela slijedi analiza tog djela. Umjesto niza pitanja koje učitelj postavlja na satu lektire bilo bi bolje da osmisli stvaralačke zadatke, aktivnosti, igre i sl. kojima će doprinijeti kvalitetnijem i boljem satu. Prikazat ću primjer stvaralačkog zadatka lektirnog djela autorice Ivane Brlić-Mažuranić *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* za 3. razred osnovne škole, prema Gabelici i Težak (2017):

Slika 1. *Primjer stvaralačkih zadataka*

Prikazani su primjeri stvaralačkih zadataka koji se mogu pojaviti na satu lektire. Prema stvaralačkim zadacima iz primjera možemo uočiti, ne samo da učenici ponavljaju pročitano, a učitelji jesu li učenici pročitali i razumjeli književno djelo, već i da se od učenika traži da pokažu znanje i iskustva (npr. pisanje pisma) te maštovitost i stvaralačke sposobnosti koje posjeduju. Najveću ulogu u stvaralačkim zadacima ima učenička spremnost, volja i sposobnost izražavanja istraživanja. Kako bi učenicima književno djelo ostalo što dulje u sjećanju i kako bi naučili

ponešto bitno potreban im je poticaj prema ovakvim ili sličnim stvaralačkim zadacima na lektirnim satovima. (Gabelica i Težak, 2017)

4.3. Važnost stvaralačkih zadataka nastavnog sata lektire

Stvaralački zadaci na nastavnom satu lektire svojom ulogom i kreativnošću potiču motivaciju učenika prilikom rješavanja istih. Nadalje, potiču razvijanje učeničkih sposobnosti i vještina koje posjeduju. Bez stvaralačkih zadataka nastava hrvatskoga jezika izgledala bi monotono i učenici zasigurno ne bi bili zainteresirani za sat u mjeri u kojoj su ako se sat sastoji od kreativnih stvaralačkih zadataka i igra. Stvaralački zadaci potiču socijalizaciju i stjecanje novih spoznaja. Vrlo je važno učenicima pripremiti različite aktivnosti i stvaralačke zadatke. Primjerice, može im se zadati da pronađu određenu radnju ili opis nekog lika u tekstu. Također, u 1. i 2. razredu učenici mogu ilustrirati neki događaj iz književnog djela. Učenici su također sposobni provoditi tekst po ulogama i osmisлити igrokaz na temelju književnoga teksta. Potrebno je samo prenijeti tekst bajke u dramski tekst. (Lučić-Mumlek, 2002) Najbitnije je da učenici imaju dovoljno vremena i prostora i da uz pomoć učitelja savladaju sve zadatke koji su zadani na satu.

4.4. Kreativnost učenika kod stvaralačkih zadataka na satu lektire

Kod stvaralačkih zadataka kreativnost učenika ima najveću ulogu. Kreativnost na satu lektire od velike je važnosti i pomaže im kod pamćenja i razumijevanja djela. Huzjak (2006) navodi sljedeću definiciju kreativnosti:

„Kreativnost (hrv. stvaralaštvo) tvoračka je sposobnost koja može, ali i ne mora biti osobina darovitog pojedinca. Sam pojam kreativnosti obilježen je dvojbama u shvaćanju i definiraju pojma; ipak, kao osobine kreativnosti uzimaju se dva elementa:

1. kreativni pojedinac uočava, vidi, doživljava, kombinira stvari i pojave na nov, svjež, neuobičajen način
2. kreativni pojedinac proizvodi nove, neuobičajene, drukčije ideje i djela“ (Huzjak, 2006, str. 236)

Svaki učenik ima svoj način kreativnosti. Nadalje, svaki je učenik sposoban samostalno otkrivati pravila i iznositi misli i osjećaje. Nekima je potrebno više vremena i s njima treba više raditi i imati više strpljenja, ali bitan je krajnji ishod. Kako bismo probudili interes učenika za odabrano lektirno djelo, potrebno je puno truda. Nemoguće je svako lektirno djelo predstaviti na zanimljiv način. Svakako neće uvijek cijeli razred s oduševljenjem čitati izabrano lektirno

djelo, ali dovoljno je pokušati prikazati im lektirno djelo na čim zanimljiviji način. (Blažević, 2007)

4.5. Problematika današnje lektire

Gabelica i Težak (2017) navode nekoliko temeljnih razloga koji vode do negativnog stava prema lektiri:

1. „obvezatnost lektirnog popisa
2. broj obveznih djela, opseg knjiga i broj lektirnih sati
3. tematska i žanrovska ne raznolikost lektirnog djela
4. lektirni dnevници
5. ocjenjivanje lektire
6. metodički pristup lektiri u sklopu nastave književnosti ili, riječima brojnih učenika, nezanimljiv način obrade lektire“ (Gabelica, Težak, 2017, str. 19)

Iako je učenike potrebno uvoditi u svijet čitanja zbog poticanja literarnog čitanja i vlastitog stvaranja čitateljskih navika i kulture, to može biti i vrlo zahtjevno. Naime, sama pomisao na „obvezno čitanje“ u učenicima budi nezainteresiranost zbog obveze koja im je dana. Vrlo česti problem koji se javlja u osnovnoj školi i s kojim se učitelji susreću je problem u motiviranju učenika za čitanje lektirnog djela. (Lazarich, Čančar, 2002) Iako je potrebno učenike sve više poticati na čitanje i upotrebu knjiga, nažalost u današnje vrijeme prevladavaju mediji koji ih udaljavaju od njih. Neki od njih su Internet i društvene mreže na njemu. Utjecajem medija najviše su izloženi učenici nižih razreda koji tek počinju učiti i otkrivati svijet oko sebe pa se tom prilikom problematika javlja češće. (Lučić-Mumlek, 2002)

5. Istraživanje

U svrhu izrade ovog diplomskog rada održala sam blok sat lektire autora James Matthew Barrija *Petar Pan*. Cilj ovog istraživanja, promatranje je i provođenje lektirnog sata kod učenika 3. razreda. U ovom radu prikazat će se interpretativni metodički sustav koji sam koristila na satu te analiza stvaralačkih zadataka koje sam provela.

5.1. Primjer metodičkog pristupa lektiri u 3. razredu osnovne škole – Petar

Pan

Kako bi učenik postao zainteresirani čitatelj, na nastavi hrvatskoga jezika potrebno je provoditi metodičke sustave koji doprinose njegovoj motivaciji, trudu i samostalnosti.

„Učenju i poučavanju hrvatskoga jezika pristupa se prema načelima metodičkih sustava i pristupa, a naglasak je na komunikacijsko-funkcionalnome i holističko-humanističkomu pristupu radi ostvarivanja ciljeva učenja definiranih predmetnim područjima: Hrvatski jezik i komunikacija, Književnost i stvaralaštvo te Kultura i mediji.“ (*Kurikulum*, 2019, str. 81)

Učitelj prema osobnoj procjeni ima mogućnost samostalnog biranja književnoga djela prema predloženom popisu izbornih književnih djela. Također prilikom analize odabranog književnog djela samostalno odabire hoće li mu pristupiti na tematski ili žanrovski način. Dakako, tijekom osnovnoškolskog obrazovanja učenik u svakoj školskoj godini ima mogućnost samostalnog biranja književnog djela kojeg želi pročitati. (*Kurikulum*, 2019)

Metodički pristup lektirnog djela *Petar Pan* na mom satu koji sam održala 15.02.2022. godine u Osnovnoj školi Ivana Gorana Kovačića sv. Juraj na Bregu u Pleškovcu pripada interpretativnom metodičkom sustavu. Prema Beženu (2008), interpretativni metodički sustav je kad „učitelj polazi od doživljaja književnoga djela, a zatim ga interpretira s učenicima, u osnovi teorija interpretacije.“ (Bežen, 2008, str. 303) Književno djelo ima zadatak pobuditi osjećaje i razmišljanja učenika. Učenik sudjeluje u interpretaciji književnoga djela zajedno s učiteljem. (Bežen, 2008)

Prema Rosandiću, (2005) struktura nastavnog sata lektire izgleda ovako:

1. Priprema za čitanje teksta – doživljajno-spoznajna motivacija
2. Najava
3. Interpretativno čitanje
4. Objavljivanje doživljaja
5. Prepričavanje
6. Interpretacija (analiza teksta)
7. Uopćavanje (sinteza)
8. Stvaralački zadaci
9. Zadavanje zadataka za samostalan rad

Učenici su imali zadatak pročitati lektirno djelo koje im je nekoliko tjedana prije najavila učiteljica. Stoga su „priprema za čitanje teksta, najava i interpretativno čitanje“ smjernice koje su odradili samostalno kod kuće. Ostale smjernice odradili smo na satu, koje će u nastavku ovog rada biti detaljnije opisane.

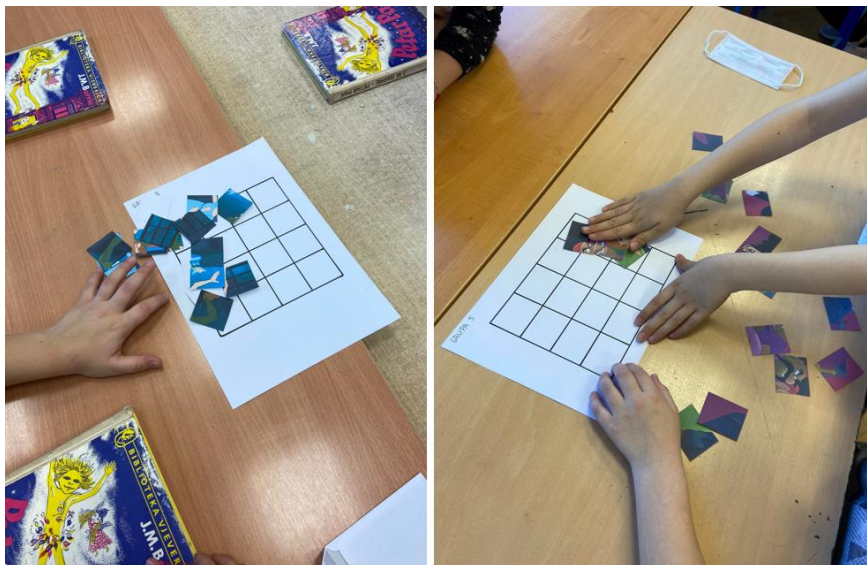
Samostalno sam odabrala bajku *Petar Pan* jer je se sjećam kao najzanimljivije lektirno djelo koje sam čitala kad sam ja išla u 3. razred osnovne škole. Specifični elementi za bajku su ispreplitanje stvarnih i nestvarnih likova, personifikacija, hiperbola, fantastika i sl. *Petar Pan* upravo to i sadrži stoga se može smatrati bajkom, ali i dječjim romanom zbog svoje opširnosti, dječjom tematikom i stilom pisanja. *Petar Pan* svrstava se u pustolovni dječji roman jer je prepun pustolovina koje ih susreću tijekom putovanja u *Nigdjezemsku*.

Što se tiče nastavnih sredstava i pomagala, koristila sam PowerPoint prezentaciju, nastavne listiće, slagalice i rekvizite za dramatizaciju. Od oblika rada odlučila sam se za grupni rad na početku i na kraju sata te frontalni rad i individualni rad tijekom sata. Nadam se da sam svojim znanjem i kreativnošću doprinijela pozitivnim stavom učenika prema lektirnom djelu *Petar Pan*.

5.2. Analiza nastavnog sata i rasprava

U uvodnom djelu sata, učenike sam podijelila u 5 grupa. U svakoj grupi bilo je četvero ili petero učenika. Svakoj grupi podijelila sam jednu kuvertu i jedan A4 papir s nacrtanom mrežom. U kuverti su se nalazili dijelovi slagalice koju su po grupama morali zajedno složiti i zalijepiti u prostor mreže. U nastavku su prikazane slike i sam proces rada učenika na satu:

Slika 2. Slaganje slagalice

Slika 3. Prikaz gotovih slagalica

Zadatak sa slagalicama u uvodnom dijelu sata odabrala sam kako bih učenike motivirano i sa zanimanjem uvela u nastavni sat lektire. Iako su znali da je tema sata lektirno djelo *Petar Pan*, htjela sam da tijekom izvršavanja ovoga zadatka uoče da su dobili jedan događaj iz lektirnog djela, istoimenom filma *Petar Pan*. Vrlo brzo uočili su da se radi o scenama iz istoimenog filma. Mnogi su mi rekli da su pogledali film, što sam pohvalila. Onima koji nisu pogledali film, savjetovala sam da ga pogledaju jer će im biti jasnije i lakše shvatiti pouku istoimenog književnog djela. Učenici su za ovaj zadatak u grupama imali 10-ak minuta, a pritom su se dobro zabavili. Nastojala sam proći sve grupe i pomoći im ako gdje zapne, ali i pokušati uključiti sve učenike u jednakom dijelu kako bi svi sudjelovali na isti način. Naposljetku, kad su sve slagalice bile gotove, sve smo slagalice stavili na ploču jer su nam bile potrebne za završni dio sata. U završnom djelu sata zadatak je bio po grupama u koje su bili podijeljeni, dramatizacijom, pomoću rekvizita prikazati događaj koji je dobiven u slagalici, a o tome će nešto više biti riječ kasnije.

Nakon što smo sve slagalice postavili na ploču, kreće razgovor o pročitanoj djelu. Učenici su iznosili svoje dojmove: što im se svidjelo, što im se nije svidjelo, što im je bilo smiješno, što im je bilo napeto, jesu li se nečega uplašili tijekom čitanja i sl. Najčešće su govorili da im se djelo svidjelo. Napeta im je bila gotovo svaka scena s *Kapetanom Kukom* stoga su ih počeli opisivati. Ništa ih nije uplašilo, a sve ih je nasmijala scena sa *Zvončicom* kada je Petru govorila: „Ti, magarče jedan!“

Nakon iznošenja vlastitih dojmova i mišljenja o pročitanome djelu, otvorila sam PowerPoint prezentaciju koju prilažem u nastavku:

Slika 4. Prikaz prva tri slajda PowerPoint prezentacije

Prikazana su prva tri slajda PowerPoint prezentacije, u interpretaciji, u kojima je cilj bio upoznati autora lektirnog djela James Matthew Barrieja i ukratko o djelu *Petar Pan*. Učenici su bili zainteresirani i aktivno su sudjelovali. Naveli smo da je autor Barrie rođen 1860. godine te prije nego sam prikazala natuknicu na kojoj piše gdje je rođen, učenik je digao ruku i znao da je autor rođen u Škotskoj. Spomenuli smo da je *Petar Pan* najprije bilo djelo namijenjeno kazališnom igrokazu, a tek kasnije, kad je stekao ogromnu slavu, Barrie je 1911. godine napisao istoimeni roman, o dječaku koji je odbijao odrasti. Također, prikazala sam im i kip *Petra Pana* koji se nalazi u Londonu, a koji je posvećen Barrieovom bratu, što im je bilo vrlo zanimljivo slušati te su rekli da bi ga rado voljeli posjetiti.

Opet slijedi rad u grupama, rješavanje nastavnih listića. Podijelila sam svakoj grupi nastavni listić koji obuhvaća analizu cjelokupnog djela (likovi, osobine likova, mjesto radnje). Učenici nastavljaju sjediti u grupama i zajedno unutar grupe rješavati zadatke. Obilazila sam sve grupe pomagala im pri rješavanju zadataka na nastavnom listiću. U nastavku prilažem fotografiju primjera riješenog nastavnog listića:

Slika 5. Primjer riješenog nastavnog listića

Nastavni listić
 Lektirno djelo – Petar Pan, James Matthew Barrie

Ime i prezime: Grupa 5

1. Na praznu crtu napiši imena likova.

 Wendy _____
 Petar Pan _____
 Twančica _____
 Kapetan Hook _____

2. Nabroji mjesta na kojima se odvija radnja i ukratko ih opiši.

London gdje je živjela Wendy
U Mostakraju, u otoku

3. Svrstaj imena izgubljenih dječaka i gusara na pripadajuće mjesto.

IZGUBLJENI DJEČACI	GUSARI
<u>Blizanci</u>	<u>Svičica</u>
<u>Malac</u>	<u>Spuzva</u>
<u>Čupavko</u>	<u>Sveđer</u>
<u>Krezuljica</u>	<u>Gospar</u>
<u>Mruva</u>	<u>Bill Pisanica</u>
	<u>Taljan Miki</u>

4. Tko su bili Indijanci? Kako se zvalo njihovo pleme? Nabroji ih!

Plemo Piknjica
Hrabri Veliki Mali Ris
Tigrasti Ljiljan

5. Kako se zove najveći neprijatelj Petra Pana? Napiši njegove osobine.

Kapetan Kuka: bio je zapovjednik gusara i najveći neprijatelj Petra Pana

Svi su znali riješiti prvi zadatak u kojem je trebalo odgonetnuti imena glavnih likova i ovaj zadatak im nije zadavao probleme. Međutim, postojale su pravopisne i gramatičke greške pri učeničkom samostalnom pisanju i rješavanju nastavnoga listića. Nadalje, već pri drugom zadatku pojavio se problem. Učenicima je bilo teže upamtiti sva mjesta radnje koja su se pojavila u književnom djelu. Stoga sam odlučila stati s individualnim rješavanjem i rješavali smo zadatak po zadatak zajedno, ali uz pomoć PowerPoint prezentacije, koju prilažem u nastavku:

Slika 6. Analiza nastavnog listića putem PowerPoint prezentacije

The PowerPoint presentation consists of 12 slides:

- Slide 1:** Lists characters: Taljan Miki (Talijan Cecco), Krezuljica (Berubi), Bill Pisanica (Bill Juke), Mruva (Gospodici), Sveđer (Cookson), Malac (Mrvica), Gospar (Starkey), Čupavko (Kovčarško), Svičica (Skyflight), Bizanci, Spuzva (Smee).
- Slide 2:** Peter Pan: Likovi, "Dječaci bez roditelja, nemajući roditelje", simbol vječnog djeteta. Osobine: smisao, drška, neodoljiv, hrabar, uvijek spreman pomoći.
- Slide 3:** Wendy: Autobiografska pjesništva, bratstvo, najprikladnija preta, znanstvenički duh.
- Slide 4:** Zvončica: ljubomorna, drška.
- Slide 5:** Kapetan Kuka: vođa gusara, neprijatelj Petra Pana.
- Slide 6:** John i Michael: zaigrani, uzbuđeni.
- Slide 7:** Gosp. Darling: strog, poslušna kćerka, voli materijalno. Gđa Darling: brinuta majka, nepopustiva, jako voli svoje dijete.
- Slide 8:** Scene from the story.
- Slide 9:** "Druga desna i ravno do jutro": Njigavost, Svođa, Nered, Nedodjra, Malolazari, oplesni svijet, simboli dječje snasti, bijeg od stvarnosti.
- Slide 10:** Gusari: Taljan Miki (Talijan Cecco), Bill Pisanica (Bill Juke), Sveđer (Cookson), Gospar (Starkey), Svičica (Skyflight), Spuzva (Smee).
- Slide 11:** Izgubljeni dječaci: Krezuljica (Berubi), Mruva (Gospodici), Malac (Mrvica), Čupavko (Kovčarško), Bizanci.
- Slide 12:** Pleme Piknjica: Hrabri Veliki Mali Ris, Tigrasti Ljiljan.

Na taj način smo zajedno analizirali cijelo djelo. PowerPoint prezentacija uključivala je imena likova, njihove osobine, mjesto radnje, točnije, sadržavala je analizu cjelokupnog djela i nastavnog listića. Nastavni listić napravila sam tako da prođemo cijelo djelo u potpunosti. Najviše problema bilo je kod zadatka svrstavanja likova (Izgubljeni dječaci i gusari) iako su ih samostalno kod kuće ispisali u lektirne bilježnice. Smatram da se problem javio jer nisu dovoljno vremena posvetili lektirnom djelu i nisu bili oprezni. Bilo im je lakše kada smo zajedno rješavali nastavni listić pa sam s tom metodom dovršila rješavanje nastavnog listića.

Sljedeći sat, podijelila sam im novi nastavni listić, ali ovaj put je rješavanje bilo individualno. Zadatak je bio napisati kratak sastavak s naslovom „Moj let s Petrom Panom“. Zadala sam im smjernice kao što su: „Gdje biste se susreli s Petrom Panom? Kamo biste otišli? Što bi na putovanju vidjeli? Kamo bi htio/la s njime otići? Kako bi putovanje završilo?“ Međutim, iako nije bilo u pripremi, na samom satu dosjetila sam se ideje o vođenju mašte. Stoga sam zamolila učenike da nakratko zatvore oči, opuste se i u tišini odmore. Za to vrijeme predstavila sam im zadatak i pročitala smjernice, pitanje po pitanje, polako, glasno i jasno kako bi započeli s maštanjem. Nakon što sam pročitala sva pitanja i objasnila zadatak, polako su otvorili oči. Na njihovim izrazima lica vidjela se želja i zainteresiranost za zadatak što me posebno obradovalo. Za taj zadatak imali su 20 minuta. Nakon 20 minuta, nekoliko učenika je pred cijelim razredom pročitala svoje sastavke. Učenici su se potrudili napisati sastavke i bili su vrlo maštoviti. U prilogu prilažem nekoliko njih:

„Pekao sam palačinke. Bacio sam palačinku u zrak i zaljepila se za strop. Kad je Petar došao po mene palačinka mu je pala na glavu. Pan se razljutio i bacio me u vreću. Nisam znao kamo me vodi. Vodio me u Palačinkokraj. Dao mi je puno palačinka za jelo. U Palačinkokraju sam bio tri godine. Za tri godine pojelo sam deset palačinka svaki dan. U Palačinkokraju sam bio sam. Došao sam kući sa devetnaest godina. Trebao sam ići u teretanu jer sam bio debeo.“

(Učenik 3. razreda)

„Ja sam gledala yutube i odjednom je Petar Pan ušao u moju sobu. Rekao je da idemo letjeti. Otišli smo u Pariz. Letjeli smo na Afelov toranj. Tamo je bilo puno zgrada. Puno smo se šetali. Išli smo skorom u svaku zgradu. Bilo je zabavno. Odveo me je kući i na stavila sam gledati yutube.“

(Učenica 3. razreda)

„Petar Pan je došao po mene i pitao me kamo da letim s njim. Ja sam rekao da idemo u London. Tamo smo odletjeli i došli smo u London i rekao sam da hoću vidjeti njegov kip. I rekao sam da hočem pogledati malo grad i zgrade. Pitao me je Petar Pan to je sve što si htjeo vidjeti? Odgovorio sam da hočem iti kući i odletjeli smo nazad kući ali sam se probudio i vidio da je to bio samo san.“

(Učenik 3. razreda)

„Spavala sam... I evo od jednom; došao je Petar Pan! Zajedno smo poletjeli visoko u nebo. Došli smo do začarane šume. Tamo su bile: sive srne, plavi medvjedi, rozna stabla, umjesto grmlja kolači... Baš sam htjela posjetiti takvu šumu! Ja i Petar Pan smo se tamo družili. I došlo je vrijeme da odem kući.

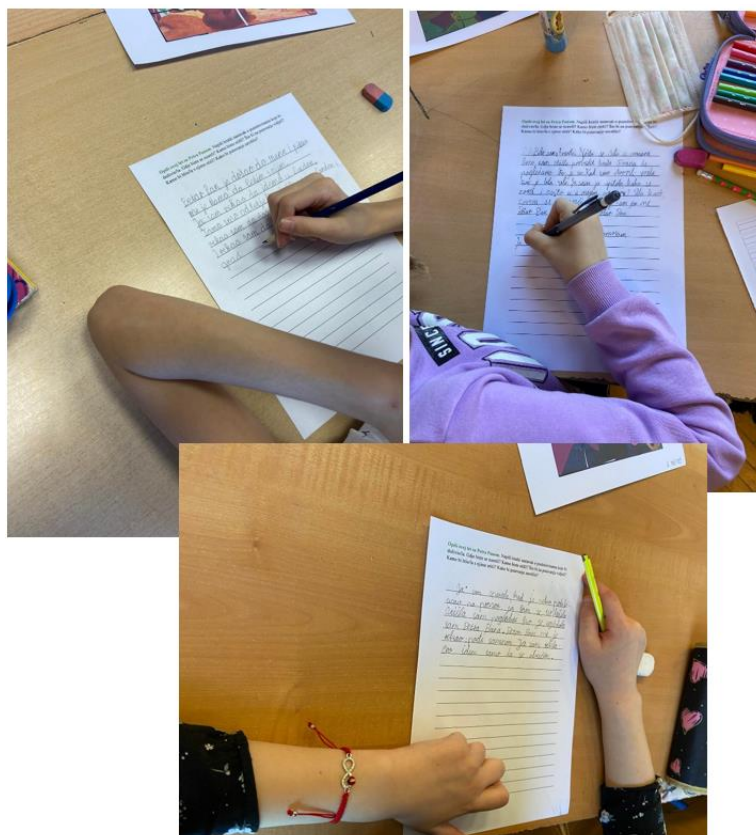
Zajedno smo poletjeli. Rekla sam Petru: „Doviđenja, bilo je jako lijepo s tobom!“ Petar Pan je poletio.“

(Učenica 3. razreda)

„Igrao sam igrice i došao je Petar Pan. Išli smo u Moskvu i tamo smo se grudali i jeli platanitos. Poslije smo išli u mars i vidjeli leteće krave a pored vanzemaljski brod. Petar pan nije uspio riješiti vanzemaljski brod pa su me teleportirali doma. Mislio sam da je san pa sam išao spavat.“

(Učenik 3. razreda)

Slika 7. Pisanje sastavaka

Slika 8. Čitanje učeničkih sastavaka

Kreativnost učenika prilikom pisanja sastavaka me oduševila. Gotovo svi učenici udubili su se u svijet mašte i posvetili ovom stvaralačkom zadatku. Svi su shvatili svijet fantastike koji se nameće u djelu i upravo na taj isti način napisali svoje razmišljanje i želje o vlastitom putovanju iz mašte. Kao što je i prikazano u primjerima, radovi se razlikuju. Svaki učenik ima svoj svijet mašte koji se razlikuje od drugih. Međutim, svaki od njih nas potakne na razmišljanje i svaki je poseban i jedinstven na svoj način.

U završnom djelu sata zadatak je unutar grupe u koju su podijeljeni osmisliti kratki igrokaz. Tema igrokaza je slagalica koju su dobili u uvodnom djelu sata. Učenici se trebaju samostalno podijeliti u uloge i odglumiti zadanu scenu iz filma koju predstavlja slagalica. Podijelila sam im rekvizite koje su koristili za igrokaz, ali rekvizite su koristili samo učenici koji su bili voljni koristiti ih. Svaka grupa ima 10 minuta da izvrši zadatak i pripremi se uz zajednički dogovor, nakon čega su ispred cijelog razreda prikazali što su unutar grupe pripremili. Svakako sam obilazila svaku grupu i pomagala im. U nastavku prilažem nekoliko fotografija zadatka dramatizacije:

Slika 9. Izvođenje dramatizacije

Dramatizacija učenika me također oduševila. Učenici su bili jako zainteresirani i uzbuđeni. Gotovo svi učenici prihvatili su rekvizite i s ponosom ih nosili. Volja, želja i sreća koja se vidjela na njihovim licima je neizmjerana. Osim što smo ponovili važne događaje koji su se zbili u djelu, uspjeli smo se i dodatno zabaviti i opustiti, što mi je bio i cilj završetka našeg druženja.

5.3. Zaključak istraživanja

Nastava lektire u 3. razredu OŠ Ivana Gorana Kovačića sv. Juraj na Bregu koju sam odradila 15.02.2022. odradila sam u sklopu ovog diplomskog rada koji se sastoji od dva dijela, od teorijskog dijela na početku i istraživačkog dijela na kraju. Prilikom mog pohađanja osnovne škole nismo se bavili stvaralačkim zadacima i metodičkim sustavima u toj mjeri kojom se vodimo u današnje vrijeme. Bavili smo se čitanjem lektirnog djela i pisanjem lektirnih dnevnika tijekom čitanja, a na satu smo razgovarali i rješavali zadatke uz osnovne osobine djela. Stoga sam odlučila i smislila kreativne stvaralačke zadatke i nastojala istražiti u kojoj je mjeri ovakav način rada analize i interpretacije lektirnog djela kvalitetniji i bolji od prijašnjeg. Smatram da je učenicima moj način rada bio zanimljiv i koristan. Kroz nastavne listiće i PowerPoint

prezentaciju prošli smo sve bitne i značajne karakteristike lektirnog djela. Učenički sastavci bili su vrlo kreativni i maštoviti, kao i dramatizacija na kraju nastavnog sata. Nastavni listić u početku jedini je zadavao probleme jer učenicima u 3. razredu ovako opširno djelo ide malo teže, što je i sama učiteljica Rodinger kazala. No, sve u svemu zadovoljna sam i da mogu vratiti vrijeme i ponovno odraditi ovaj sat, odradila bih ga na jednaki način.

Smatram da bi se učenici trebali bolje pripremiti u pogledu važnih činjenica iz teksta jer ih prate tijekom cijelog sata i za sve potrebne zadatke na satu. Iako su vodili dnevnik čitanja, većina ih je prilično teško baratala s likovima i miješala ih. Tom prilikom mislim da bi bilo bolje da sam prije izvođenja svog nastavnog sata osmislila zadatke tijekom čitanja uz koje bi lakše upamtili važne činjenice, likove i mjesta radnje u književnom tekstu. No, vjerujem da im je uz moju pomoć i pomoć drugih u svojoj grupi bilo lakše savladati osnovne dijelove koje su morali upamtiti. Slagalice na početku uvodnog dijela sata, i dramatizacija na kraju, u završnom dijelu pokazale su se kao odličan izbor stvaralačkih zadataka jer su se učenici opustili, poigrali, a mi smo počeli i završili pozitivno i s osmijehom na licu, što mi je i bio primarni cilj.

6. Zaključak

Lektira, književnost i stvaralaštvo, čimbenici su ovog diplomskog rada kojima sam se bavila. Područje lektire uključuje i područje književnosti i stvaralaštva. Oni se međusobno nadopunjuju. Čitanje je vrlo važna vještina koju ju potrebno savladati kako bi učenik napredovao u nastavi hrvatskog jezika i bez problema rješavao zadatke vezane uz lektiru i književnost koji su mu zadani. Bez motivacije je iznimno teže pa je pomoć učitelja potrebna u velikoj mjeri kako bi učenicima olakšali kvalitetniju i bolju nastavu. No, kako bi svaki učitelj u tome uspio, potrebno je razvijati važnost knjiga i ljubav prema čitanju. Čitajući književna djela, učenici uče nove pojmove, proširuju svoj rječnik te produbljuju potrebna znanja i vještine. Put čitanja od slikovnica pa sve do opširnijih romana, prožet je mnogim iskustvima i doživljajima zahvaljujući različitim književnim djelima kojima se susreću. Trud i strpljenje su ono što je potrebno svakome učitelju kako bi učenik kvalitetno i sigurno napredovao u životu. Lektira, odnosno program lektire koji učenici trebaju slijediti, redovito se mijenja. Obvezna lektirna djela su književna djela koje učenici trebaju pročitati, a u svakom razredu izabrana su nekoliko njih, koja svojom tematikom i žanrom odgovaraju određenoj dobi učenika. Čitanje lektirnih djela u učeniku pobuđuju doživljaje, osjećaje i navode ih na razmišljanje. Kreativnost, kao najvažniji dio stvaralačkih zadataka koje učitelj zadaje na satovima hrvatskoga jezika, od velikog je značaja jer prvenstveno poboljšava učeničke stvaralačke sposobnosti. Produbljuje njihovo znanje i razumijevanje pročitana književna djela. Metodički pristupi koji će se koristiti na satu hrvatskoga jezika, ovise o vrsti književnoga djela. Postoji nekoliko metodičkih sustava, a otvoreni metodički sustav u posljednje vrijeme svodi se kao najvažniji i najkvalitetniji metodički sustav. Naime, otvorenost prema izboru tema i načina rada učenika pokazao se kao vrlo uspješan način rada. Prevladava slobodna nastava i učenicima je zanimljivije od uobičajene nastave hrvatskoga jezika. Postoje razni metodički sustavi koji se mogu koristiti, a poželjno ih je kombinirati. Za potrebe ovog diplomskog rada, u praktičnom djelu ovog rada, održala sam sat lektire u OŠ Ivana Gorana Kovačića sv. Juraj na Bregu te je taj sat za mene bio vrlo uspješan sat na kojem sam i ja naučila nešto novo. Ovo je bio moj prvi sat lektire u nastavi hrvatskoga jezika u nižim razredima osnovne škole. Mislim da su svi zadaci koje sam provela s učenicima, od slagalica pa sve do nastavnih listića i završne dramatizacije, jednako važni i korisni te da su ojačali njihovo znanje i stvaralačke sposobnosti koje posjeduju. Stvaralački zadaci, kao što sam već i navela, vrlo su važni zadaci na svim satovima, pogotovo u nižim razredima osnovne škole. Ponajviše zato što učenici lakše usvajaju nove nastavne sadržaje, proširuju svoje znanje i iskustva te se na kvalitetan i siguran način pripremaju za budućnost.

Popis literature:

1. Bežen, A. (2008). *Metodika: znanost o poučavanju nastavnog predmeta: epistemologija metodike u odnosu na pedagogiju i edukologiju – s primjerima iz metodike hrvatskoga jezika*. Profil international; Učiteljski fakultet Sveučilišta
2. Blažević, I. (2007). *Motivacijski postupci u nastavi lektire*.
<https://hrcak.srce.hr/file/122941> (14. travanj 2022.)
3. Crnković, M. (1973). *Dječja književnost*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Crnković, M. (1990). *Dječja književnost: priručnik za studente i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Crnković, M., Težak, D. (2002). *Povijest hrvatske dječje književnosti: od početka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.
6. Gabelica, M., Težak, D. (2017). *Kreativni pristup lektiri*. Zagreb: Naklada Ljevak.
7. Grahovac-Pražič, V. (2009). *Poetski interesi učenika razredne nastave*.
<https://hrcak.srce.hr/file/70754> (23. travanj 2022.)
8. Grosman, M. (2010). *U obranu čitanja*. Zagreb: Algoritam.
9. Huzjak, M. (2006). *Darovitost, talent i kreativnost u odgojnom procesu*.
<https://hrcak.srce.hr/clanak/41460>
10. Lazzarich, M., Čančar, A. (2020). *Dječja lektira i novi mediji*.
<https://hrcak.srce.hr/file/360949> (21. travanj 2022.)
11. Lučić-Mumlek, K. (2002). *Lektira u razrednoj nastavi*. Zagreb: Školska knjiga.
12. Miljuš, N. (2021). *Motivacija za čitanje*.
<file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/motivacija-za-citanje2.pdf> (12. travanj 2022.)
13. *Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*, Zagreb: Narodne novine, siječanj 2019.
14. Pecko, L. *Utjecaj problemske nastave na aktivnost učenika u nastavi prirode*.
<https://hrcak.srce.hr/file/227287> (28. travanj 2022.)
15. Rosandić, D. (1984). *Književnost u osnovnoj školi*. Zagreb: Školska knjiga.
16. Rosandić, D. (2005). *Metodika književnoga odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
17. Soče, S. (2010). *Istraživačko čitanje kao sredstvo motivacije za samostalno čitanje u razrednoj nastavi*.
[file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/%C4%8Casopis%20HRVATSKI%20god.8%20br.1-2010%2073-89%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/%C4%8Casopis%20HRVATSKI%20god.8%20br.1-2010%2073-89%20(1).pdf) (10. travanj 2022.)
18. Solar, M. (1989). *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga

19. Stantić-Peti, A. (2019). *Čitanjem do (spo)razumijevanja. Od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti*. Zagreb: Ljevak
20. Šauperl, L. (2007). *Čitanje djeci rane dobi*. <https://hrcak.srce.hr/file/261825> (10. travanj 2022.)
21. Turza-Bogdan, T. (2015). *O nekim mogućnostima poticajne didaktičke komunikacije u književnosti. Volume of collected Croatian (and English) language essays based on papers presented on the Day of Hungarian Science. Ur.: Toth Sandor, Attila. Baja: Josef Eotvos College*, str. 243-252.
22. Turza-Bogdan, T. i Peharda, M. (2020). *Mogućnosti primjene otvorenoga sustava u nastavi Hrvatskoga jezika*. U: Višnjić Jevtić, A., Filipan Žignić, B., Lapat, G. i Mikulan, K. (ur.) *Jezik, književnost, obrazovanje - suvremeni koncepti*. Čakovec: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 319-326
23. Velički, V., Turza-Bogdan, T. (2015). *Otvoreni metodički sustav u mlađim razredima osnovne škole. Dijete kao čitatelj*. Zagreb: Školske novine
24. Vranjković, Lj. (2011). *Lektira u razrednoj nastavi*. <https://hrcak.srce.hr/file/106732> (21. travanj 2022.)
25. Zavec, M. (2020). *Čitanje je zakon*. <https://hrcak.srce.hr/file/343702> (24. travanj 2022.)

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)